

Vad hände med freds rörelsen?

I VALET 2009 inträffade det otänkbara: Avigdor Liebermans högerextrema Yisrael Beiteinu – partiet som bland annat anser att de palestinier som är israeliska medborgare borde tvångsförflyttas till Gaza och Västbanken – blev Israels tredje största parti. De kom att ingå i regeringskoalitionen tillsammans med Likud, Labor och flera religiösa och nationalistiska partier långt ut på högerkanten. Vänstern å andra sidan gjorde ett rekorddåligt val. Labor gick kraftigt tillbaka och Meretz, som traditionellt lett freds rörelsen i Israel, förlorade två av sina platser i Knesset. De har i dag bara tre ledamöter i det 120 man starka parlamentet.

Valet 2009 visade svart på vitt vad

många varnat för, att det israeliska samhället rört sig kraftigt åt höger och att extrem nationalism och religiös fanatism är på frammarsch. Att vänstern – som i Israel inte definieras av sin socialistiska ideologi utan av sin vilja att förhandla om fred med palestinierna – har förlorat sitt breda stöd hos allmänheten, kan vem som helst som deltagit i en fredsdemonstration i Israel de senaste åren vittna om. I början av åttiotalet samlades 400 000 israeler i centrala Tel Aviv för att protestera mot Libanonkriget och massakern av palestinier i Sabra och Shatila. I dag lockar en demonstration mot ockupationen eller Israels militäroperationer inte mer än några tusen. Och många av dem som demonstrerar är palestinier från Israel.

På åttiotalet uppträdde hela den israeliska artisteliten på fredsdemonstrationerna. I dag finns det knappast längre några kändisar som vågar säga att de stöder freds rörelsen. Icke statliga organisationer som dokumenterar den israeliska militärens brott mot internationella lagar och mänskliga rättigheter, till exempel B'tselem och Breaking the Silence, har alltmer kommit att brännmärkas som "förrädare". Gymnasieskolor och universitet vågar inte längre bjuda in dem för att möta studenter. Det har även lagts fram lagförslag i Knesset som ska göra det svårare för dem att finansiera sin verksamhet.

Vridningen åt höger märks också i medierna. Journalisterna i de populära

Foto: Oren Ziv/activestills.org

Foto: activistills.org

nyhets- och samhällsprogrammen på TV – som när det gäller andra frågor i det israeliska samhället tar sitt kritiska och granskande uppdrag på allvar – förlorar all självständighet när det gäller ockupationen. Då upprepar de bara vad militären säger.

Det är likadant när det gäller de tryckta medierna. Det finns i dag inte någon renodlad vänstertidning i Israel, inte sedan Davar gick i graven i slutet av nittio-talet. Den största tidningen i Israel är i dag gratistidningen Yisrael Hayom som ägs av den amerikansk-judiske kasinokungen Sheldon Adelson. Han är en nära vän till premiärminister Benjamin Netanyahu, och det märks tydligt i artiklarna som skrivs. Det enda undantaget är tidningen Haaretz, som ger plats åt alternativa röster som Gideon Levy, Amira Hass och Akiva Eldar. Men inte ens Haaretz vågar avlägsna sig särskilt långt från det israeliska samhällets konsensus när det till exempel gäller nyhetsbevakningen.

En annan viktig förändring som inträffat de senaste åren är att vänstern har förlorat kontrollen över militären. De

allra högsta generalerna och officerarna är fortfarande sekulära, men allt fler soldater och lägre befälhavare är i dag religiösa och mer rasistiska.

Den israeliska vänstern och freds rörelsen har aldrig varit så svag som nu. De har inget inflytande över den allmänna opinionen och deras politiska makt är noll. Uppgiftenheten inom de egna leden är stor. Ingen, inte ens politikerna och aktivisterna själva, tror att de har en möjlighet att komma tillbaka till makten inom överskådlig tid.

Den israeliska vänstern har mer eller mindre upphört att existera. Freden är det ingen som tror på.

Frågan är: hur kunde det gå så här?

När sioniströrelsen i slutet av 1800-talet började arbeta för att det judiska folket skulle få en egen stat i Palestina fanns det enstaka röster som höjdes och frågade vad som skulle hända med araberna som redan bodde där, men dem var det ingen som lyssnade till. Inte heller palestinierna förstod till en början vad som höll på att hända när de judiska immigranterna började ta över landet. Det

dröjde innan de hade organiserat något motstånd mot kolonisationen, och det var inte förrän på tjugio- och trettio-talet som de första revolterna inträffade.

Efter det att Israel grundades 1948 var det få som frågade vad som hänt med de 700 000 palestinierna som drivits på flykt. Judarnas eget lidande i Förintelsen var fortfarande färskt och den nybildade staten skulle byggas.

Efter Sexdagarskriget 1967, då Israel vann en snabb och avgörande seger mot arabstaterna och ockuperade Gaza, Västbanken, Sinai, Golanhöjderna och Östra Jerusalem, utbröt en nationalistisk orgie i landet. Israeliska familjer tog med sina barn på utflykter till "Judéen och Samarien" – det bibliska namnet på Västbanken – för att visa dem de heliga platserna. Få lade märke till de vita flaggorna som de skrämde palestinierna hade hängt ut från sina hus när armén kom. För israelerna var detta inte de ockuperade områdena, utan de "befriade".

Få ifrågasatte vad ockupationen skulle få för konsekvenser. Men redan då fanns det ett fåtal individer som varnade för att

Israel slagit in på en farlig väg, till exempel journalisten och fredsaktivisten Uri Avnery, journalisten Amos Elon och filosofen Yeshayahu Leibowitz.

I Yom Kippur-kriget 1973 led Israel ett nederlag mot arabstaterna. Efter den militära framgången i Sexdagarskriget hade israelerna trott att de var oöverbärliga; nu förstod de att det inte var så. Yom Kippur-kriget ökade israelernas rädsla och misstro gentemot sina arabiska grannar, men det fick också många att inse att det var viktigt att Israel slöt fred med arabstaterna.

1977 sveptes landet återigen in i glädjeyra när Egyptens president Anwar Sadat blev den första arabledaren som besökte Israel och därmed indirekt erkände den judiska statens rätt att existera. Men euforin utbyttes snart i oro för att det historiska tillfället skulle gå förlorat, bland annat på grund av att dåvarande jordbruksministern Ariel Sharon byggde nya bosättningar i det egyptiska norra Sinai.

Kort efter Sadats besök i Israel bildades Fred Nu, som fortfarande spelar en viktig roll i den israeliska fredsrorelsen. Syftet var att sätta press på regeringen att sluta fred med Egypten. Samma kväll som premiärminister Menachem Begin reste till Camp David för att inleda fredsförhandlingar med Sadat demonstrerade 100 000 israeler till stöd för freden. Överläggningarna i Camp David resulterade i att Israel lämnade tillbaka Sinai och diplomatiska förbindelser inleddes mellan Israel och Egypten. Sadat och Begin belönades med Nobels fredspris 1978.

Men tillbakadragandet från Sinai följdes av en ökad utbyggnad av bosättningarna på Västbanken, och 1982 attackerade Begin och Sharon, som nu blivit försvarsminister, Libanon. Den stora demonstrationen efter Sabra och Shatila, organiserad av Fred Nu, satte så småningom stopp för offensiven.

Under sjuttio- och åttioalet började företrädare för den israeliska vänstern i hemlighet upprätta kontakter med PLO. De träffades bland annat i Tunisien där de palestinska ledarna befann sig i exil. 1982 blev Uri Avnery den förste israel som träffade palestiniernas ledare Yassir Arafat i Beirut, mitt under pågående krig. I början av sjuttioalet hade fredsaktivisten Abie Nathan grundat radiostationen Voice of Peace, som spred hans budskap från ett fartyg som låg förankrat utanför Israels territorialvatten.

1987 försämrades relationerna mellan israeler och palestinier kraftigt när den första intifadan bröt ut i Gaza och på Västbanken. Fred Nu och andra grupper organiserade demonstrationer för att protestera mot arméns brutalitet och kräva ett stopp för ockupationen. Särskilt stor avsky väckte försvarsminister Yitzhak Rabins order om att soldaterna skulle "knäcka palestiniernas ben".

Det palestinska upproret tvingade de israeliska politikerna att inse att de måste försöka hitta en varaktig lösning på konflikten. Efter påtryckningar från USA möttes israeler, palestinier och representanter för Syrien, Libanon och Jordanien i Madrid 1991. Det var första gången som israeler och palestinier möttes i direkta och öppna förhandlingar. En fredsprocess hade inletts, som kulminerade i undertecknandet av det så kallade Osloavtalet på Vita husets gräsmatta 1993.

I början av nittioalet bildades Meretz genom en allians av tre partier på vänsterkanten. Högst upp på deras agenda stod fred med palestinierna. De hade stor framgång i valet 1992 och blev Israels tredje största parti. Som koalitionspartner med det regerande Laborpartiet hjälpte de till att bana väg för Osloavtalet. Meretz ledare, den framstående fredsaktivisten Shulamit Aloni, blev utbildningsminister. 1992 bildades också Gush Shalom som allt sedan dess haft en ledande ställning inom den israeliska fredsrorelsen. Detta var goda år för freden. Men allt skulle snart komma att förändras.

Den vacklande fredsprocessen avstannade helt efter det att premiärminister Yitzhak Rabin mördades av bosättaren Yigal Amir. En våg av terrorattacker mot israeliska civila fick högervindar att återigen blåsa över Israel, och i det följande valet vann Likud. Högerledaren Benjamin Netanyahu hade ännu mindre respekt för Osloavtalet än sin företrädare. Palestiniernas missnöje bara växte och spänningarna steg på de ockuperade områdena.

I valet 1999 fick Labor återigen makten. Den nyvalde premiärministern Ehud Barak hade under sin valkampanj lovat att han skulle lösa konflikten med palestinierna, en gång för alla. Förväntningarna var därför höga när han och palestiniernas ledare Yassir Arafat möttes i Camp David 2000. Men förhandlingarna misslyckades och de båda ledarna återvände utan att ha undertecknat något avtal.

Både Barak och Clinton lade skulden på Arafat. Enligt Barak hade han erbjudit palestinierna "allt", men de hade ändå sagt nej. Slutsatsen som de flesta israeler drog var att palestinierna egentligen inte var intresserade av fred.

– Det finns ingen partner på den andra sidan, förklarade Barak. Och de allra flesta israeler trodde honom.

Ett par månader senare bröt den andra palestinska intifadan ut.

Israel försökte krossa upproret genom att återockupera Västbanken och palestinierna svarade bland annat med självmordsattacker inne i Israel. Under de följande åren – från intifadans utbrott fram till Israels attack på Gaza i januari 2008 – dödades nästan 4 800 palestinier och 730 israeler, enligt den israeliska människorättsorganisationen B'tselem.

Väldet under den andra intifadan fick visserligen enskilda israeler att aktivt ta ställning mot ockupationen – till exempel de så kallade refusenikerna, soldater som protesterar mot behandlingen av palestinierna genom att vägra att tjänstgöra i armén, och Breaking the Silence, en organisation som samlar in och publicerar vittnesmål från soldater – men fredsrorelsen och vänstern har aldrig lyckats återfå den israeliska allmänhetens förtroende. Den sista spiken i kistan kom efter det att Israel evakuerade bosättarna från Gaza 2005. Trots att Israel behöll kontrollen över Gaza framställdes det i israeliska medier som om palestinierna nu fått fullständig frihet. När Hamas och andra militanta grupper började skjuta sina Qassamraketer mot samhällen i södra Israel togs det som ytterligare ett bevis för att palestinierna inte är intresserade av att bygga en egen stat utan bara vill "kasta judarna i havet", som jargongen lyder.

Men samtidigt som den israeliska befolkningen sedan den andra intifadan förlorat tron på freden och i valen röstat på allt mer högerextrema, rasistiska och nationalistiska partier, har vänsterns och fredsrorelsens arbete också burit frukt. Åsikter som en gång betraktades som radikala har i dag tagits upp av mittfåran och högern. Till och med Benjamin Netanyahu och andra politiker på högerkanten säger sig i dag vara för bildandet av en palestinsk stat. Det är också något som stöds av en majoritet av israelerna. Men sedan går förstås åsikterna isär om hur den staten ska se ut.

Catrin Ormestad

Foto: Oren Ziv/activestills.org